

ขนบการประณามพจน์ในวรรณคดีเขมร

The Literary Convention of Invocations in Khmer Literature

ชาญชัย คงเพียงธรรม¹
Chanchai Khongphianthum

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาบทประณามพจน์ที่ปรากฏในวรรณคดีเขมร ผลการศึกษาพบว่าประณามพจน์ถือเป็นขนบสำคัญ ซึ่งประกอบด้วย 1) ประณามพจน์พากย์บาลี 2) บทไหว้ ได้แก่ ไหว้พระรัตนตรัย ไหว้เทวดา ในศาสนาพุทธและเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ ไหว้ครูอาจารย์ ไหว้บิดามารดา และไหว้พระมหากษัตริย์ 3) การบอกนามกวีผู้แต่ง 4) การบอกประวัติกวีผู้แต่งโดยสังเขป 5) การบอกวัตถุประสงค์ในการแต่ง 6) การบอกที่มาของเรื่องที่แต่ง 7) การบอกศักราชที่แต่ง 8) คำอธิษฐานของกวี และ 9) คำร้องขอของกวี ให้ช่วยแก้ไขข้อบกพร่องในงาน

นอกจากบทประณามพจน์ จะแสดงถึงความเป็นผู้มีคารวะธรรมของกวีแล้ว ยังแสดงถึงความมีตัวตน อยู่ของกวี ความสำคัญของผลงานที่กวีได้สร้าง รวมทั้งความมุ่งหวังของกวีที่ได้รับจากงานที่ทำ

ABSTRACT

This article aims to study the literary convention of invocations in Khmer literature. According to the study, it is found that the use of invocations is an important convention in Khmer Literature. Invocations in Khmer Literature consist of the following parts: 1.Pali invocations; 2. Invocations to pay homage to the Triple Gems, to Buddhist and Hindu Deities and to parents, teachers, and the king; 3.The name of the poet; 4.The background of the poet; 5. The objective of the work; 6. The origin of the work; 7.The date of the work; 8.The prayer of the poet; 9.The request made for correcting mistakes in the work; Not only do invocations represent the respect of the poet, but it also shows the identity of the poet, the importance of the work as well as what the poet aims to achieve.

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาและวรรณคดีตะวันออก คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

1. ปฐมบท: ว่าด้วยเรื่องธรรมเนียมการแต่งหนังสือ

คติเรื่องการแต่งหนังสือเพื่อสืบทอดพระบรมพุทธศาสนาในสังคมเขมรนั้น เชื่อกันว่าเป็นการสร้างบุญบารมีอันยิ่งใหญ่ ด้วยเหตุนี้กวีเขมรจึงได้แต่งวรรณคดีขึ้น เพื่อสั่งสมบุญบารมี ดังปรากฏข้อความตอนหนึ่งในวรรณคดีเรื่อง **กรุงศุภมิตร** ว่า “ผูกเป็นกิจกาพย์ พากย์พจน์สุภาพ ไว้เพื่อเป็นบุญ”- **ธอธำมิตฐรรพาวรรณ** **ธอธำมิตฐรรพาวรรณ** **ธอธำมิตฐรรพาวรรณ** (ธอธำมิตฐรรพ, 1998: 3) ซึ่งบุญดังกล่าวไม่ได้สำเร็จแต่เฉพาะกวีผู้สร้างงานวรรณคดีเท่านั้น หากแต่บุญนี้ยังสำเร็จแก่มหาชนผู้เสพงานวรรณคดีอีกด้วย ดังปรากฏข้อความในวรรณคดีเรื่อง **เจ้าสร้อยดอก** (เจ้าจากบกล้วย) ตอนหนึ่งว่า “ให้เหล่ามหาชน เมียมองเฝ้ากุศล ยกผลภาคน้ำ” - **ธิเบศรชาด** **ธิเบศรชาด** **ธิเบศรชาด** (ธอธำมิตฐรรพ, 1966: 5)

เมื่อการกระทำดังกล่าวข้างต้นเป็นบุญใหญ่ และยังประโยชน์ให้แก่คนหมู่มาก อีกทั้งยังเป็นงานสำคัญที่ไม่สามารถทำให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาอันสั้นได้ กวีเกรงว่าจะมีอุปสรรคมาขัดขวางในระหว่างที่กำลังแต่งหนังสือ เช่น กวีอาจได้รับอันตรายจนทุพพลภาพหรืออาจถึงแก่ชีวิต กวีจึงต้องไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเคารพนับถือก่อน เพื่อให้ช่วยคุ้มครองป้องกันอันตรายทั้งปวง นอกจากนี้การแต่งหนังสือยังเป็นงานหนักที่กวีต้องทุ่มเททั้งพลังกายพลังใจจนสุดความสามารถ ดังนั้นการไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเคารพนับถือ จึงช่วยให้กวีเกิดขวัญกำลังใจในการสร้างสรรค์งานวรรณคดีอันทรงคุณค่า เห็นได้ว่าการไหว้ดังกล่าวส่งผลโดยตรงในทางจิตวิทยา นอกจากนี้การไหว้ยังแสดงถึงวัฒนธรรมอันดี นั่นคือ ในด้านความเป็นผู้รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน เราเรียกบทไหว้นี้ว่า **ประณามพจน์**² (invocation) ซึ่งถือเป็นขนบอย่างหนึ่งที่ปรากฏในวรรณคดีเขมร (ขนบหรือธรรมเนียมนิยม ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Literary Convention หมายถึง แบบแผนในการแต่งคำประพันธ์ ที่กวีเห็นว่าดีและปฏิบัติสืบเนื่องต่อกันมา)

ประณามพจน์ในวรรณคดีเขมรส่วนใหญ่มักปรากฏในตอนต้นเรื่อง มีเพียงบางส่วนเท่านั้นที่ปรากฏในตอนท้ายเรื่อง เช่น วรรณคดีเรื่องศาสนาสถาปนา (ศาสนาสถาปนา) เป็นต้น

บทความนี้ ศึกษาบทประณามพจน์ในวรรณคดีเขมรประเภทสาธิตาแลง (สาธิตาแลง) จำนวน 14 เรื่อง ได้แก่

- 1) เรื่อง **หอยสังข์** (หอยสังข์) ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง สันนิษฐานว่าแต่งขึ้นราว ค.ศ. 1729
- 2) เรื่อง **โคกกุลกุมาร** (โคกกุลกุมาร) แต่งโดยออกญาพระคลัง (ธอธำมิตฐรรพ) ราว ค.ศ. 1804
- 3) เรื่อง **กา** (กา) บทพระราชนิพนธ์ในพระหริรักษ์รามอิศราธิปัตย์ (พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี) หรือพระองค์ด้วง พระราชนิพนธ์ขึ้นใน ค.ศ. 1815

² ประณาม มาจากภาษาสันสกฤตว่า *pranam* แปลว่า ไหว้ ส่วนคำว่า *พจน์* แปลว่า ถ้อยคำ

- 4) เรื่อง **พระชินวงศ์** (พระชินชอุร) แต่งโดยพระอริยคามณี (หึง) (พระภริยฉายฉลิ ฐิต) เมื่อ ค.ศ. 1856 ในรัชกาลพระหริรัถษรามาอิสราธิปดี
- 5) เรื่อง **มรณมاتا** (มรณมวรา) แต่งโดยพระภิกษุอุก (อุก) เมื่อ ค.ศ. 1877
- 6) เรื่อง **สรรพสิทธิ** (สรรพสิทธิ) แต่งโดยหมื่นภักดีอักษรตน (พระภักดีอักษรตน) เมื่อ ค.ศ. 1881
- 7) เรื่อง **ตุมเตียว** (ตุมเตียว) แต่งโดยภิกษุโสม (โสม) เมื่อ ค.ศ. 1915
- 8) เรื่อง **ทิพย์สังวาร์** (ทิพย์สังวาร์) ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง สันนิษฐานว่าน่าจะแต่งขึ้นในช่วงสมัย อาณานิคมฝรั่งเศส (ค.ศ. 1863-1953)
- 9) เรื่อง **กรงศ์มิตร** (กรงศ์มิตร) แต่งโดยออกญาโกษาธิบตีโก (ออกญาโกษาธิบตีโก) เมื่อ ค.ศ. 1978
- 10) เรื่อง **พุทธิเสน นางกวี** (พุทธิเสน นางกวี) ไม่ปรากฏนามผู้แต่งและศักราชที่ใช้แต่ง ชึ่ง หุก ทิ สันนิษฐานว่า วรรณคดีเรื่องนี้น่าจะแต่งขึ้นราวคริสต์ศตวรรษที่ 19
- 11) เรื่อง **เจ้ากบกล้วย** (เจ้ากบกล้วย) แต่งโดย ยศ จิน (ยศ จิน) กวีในสมัยอาณานิคมฝรั่งเศส ทว่าไม่ปรากฏศักราชที่แต่ง
- 12) เรื่อง **สังข์ศิลป์ชัย** (สังข์ศิลป์ชัย) ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง และศักราชที่แต่ง
- 13) เรื่อง **พระสุธน** (พระสุธน) ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง และศักราชที่แต่ง
- 14) เรื่อง **พระโค พระแก้ว** (พระโค พระแก้ว) แต่งโดยบัณฑิตโก (บัณฑิตโก) ไม่ทราบศักราชที่แต่ง

บทความเรื่องนี้จึงเป็นการศึกษาต่อยอดจากวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิตของศานติ ภักดีคำ (2550) เรื่อง “ศาสตราแลบง: วัฒนธรรมทางวรรณศิลป์ พัฒนาการ และความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมเขมร” โดยนำเสนอประเด็นที่น่าสนใจเพิ่มเติม เพื่อให้ห้องค้ความรู้ในเรื่อง “ขนบการประณามพจน์ในวรรณคดีเขมร” สมบูรณ์ชัดเจนยิ่งขึ้น

2. ประณามพจน์ในวรรณคดีเขมร

ประณามพจน์ในวรรณคดีเขมร ประกอบด้วยส่วนประกอบสำคัญ 9 ส่วน ได้แก่ 1) ประณามพจน์ภาษาบาลี 2) บทไหว้หรือการประณาม ซึ่งประกอบด้วย บทนมัสการพระรัตนตรัย บทไหว้เทวดาและเทพเจ้า บทไหว้ครูอาจารย์ บทไหว้มารดาบิดา บทขอพระเกียรติพระมหากษัตริย์ 3) การบอกนามผู้แต่ง 4) การบอกประวัติโดยย่อของผู้แต่ง 5) การบอกวัตถุประสงค์ในการแต่ง 6) การบอกที่มาของเรื่องที่แต่ง 7) บอกระยะเวลาที่แต่ง 8) คำอธิบายและ 9) คำร้องขอของกวีให้ช่วยแก้ไขข้อบกพร่องในงาน ดังมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ประณามพจน์พากย์บาลี

ลักษณะเด่นของบทประณามพจน์ในวรรณคดีเขมร คือ การแต่งบทประณามพจน์เป็นภาษาบาลี ซึ่งศานติ ภัคดีคำ (2550: 186) กล่าวว่า กวีเขมรแต่งบทประณามพจน์เป็นภาษาบาลี โดยใช้ฉันทลักษณ์ เขมรคือบทกาคคติ³ และบทพรหมคติ⁴ เนื้อหาของบทประณามพจน์ภาษาบาลีนั้นจัดเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ บทนมัสการพระรัตนตรัย เพื่อบอกเวลาที่แต่ง รวมทั้งเพื่อบอกชื่อของผู้แต่งและจุดมุ่งหมายในการแต่ง ตัวอย่างบทประณามพจน์ภาษาบาลี เช่น ในวรรณคดีเรื่อง **มรณมาตา**

ละม้ายัน	ละม้ายัน	ละม้ายัน	นามมัท	อภินันท์	สุสมพุโร
ละม้ายัน	ละม้ายัน	ละม้ายัน	โลกนาค	วราญาณ	ญาณุตตโม
	ละม้ายัน ๒			ตมปิพุฑ	
ละม้ายัน	ละม้ายัน	ละม้ายัน	นมกการณโม	คุณาภิตุโต	ยถาที่ป
ละม้ายัน	ละม้ายัน	ละม้ายัน	ทีโปโลก	วียนาน ⁵	สุคัมภีร์
	ละม้ายัน ๒			วียนาวา	
ละม้ายัน	ละม้ายัน	ละม้ายัน	นมกการ	สงฆคุณ	สนตริณทริยา
ละม้ายัน	ละม้ายัน	ละม้ายัน	อนุตตร	เขตตขนา	โลกปญญา
	ละม้ายัน ๒	(มรณมาตา: 1)		สทาโสตุถิ	

บทประณามพจน์ข้างต้นเป็นภาษาบาลี เขียนด้วยตัวอักษรมูลซึ่งเป็นตัวอักษรศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้เขียน คัมภีร์ทางศาสนา หรือข้อความสำคัญ เนื้อหาของภาษาบาลีข้างต้นคือ ข้าพเจ้าขอน้อมอภินันท์พระสัมมา สัมพุทธเจ้า ผู้เป็นที่พึ่งของสัตว์โลก ผู้มีพระญาณอันประเสริฐและสูงสุด แม้พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ข้าพเจ้าขอนอบน้อมพระธรรม ซึ่งประกอบด้วยคุณ พระธรรมเปรียบดังดวงประทีป ส่องแสงสว่างให้แก่ หมู่เวไนยสัตว์ พระธรรมมีความลึกซึ้งดี พระธรรมเปรียบดังนาวา ข้าพเจ้าขอนอบน้อมพระสงฆ์ คุณของ พระสงฆ์ ผู้มีอินทรีย์อันสงบระงับ เป็นเนื่อนานุญอันยอดเยี่ยมของสัตว์โลก ขอความสวัสดีจงมีในกาลทุกเมื่อ

หลังจากบทประณามพจน์พากย์บาลีแล้ว กวีจะแปลภาษาบาลีมาเป็นภาษาเขมร เพื่ออธิบาย เนื้อความทั้งหมดให้ผู้อ่านที่ไม่รู้ภาษาบาลีได้เข้าใจ

บทประณามพจน์ในวรรณคดีเรื่อง **หอยสังข์** ซึ่งแต่งโดยกวีราชสำนัก เนื้อหาของบทประณามพจน์ ภาษาบาลีดังกล่าว มีการบอกศักราชของเรื่องที่แต่ง มูลเหตุในการแต่ง รวมทั้งยกพระเกียรติพระมหากษัตริย์ด้วย เหตุนี้เองผู้เขียนจึงรวมส่วนอื่นๆ อีก 8 ส่วน ที่นอกเหนือจากบทประณาม หรือบทไหว้ เข้าไว้ในบท

³ บทกาคคติของเขมร ตรงกับ กาพย์สุรางคนางค์ 28 ของไทย

⁴ บทพรหมคติของเขมร ตรงกับ กาพย์ยานี 11 ของไทย

⁵ ดันฉบับภาษาเขมรเป็น วียนาน ซึ่งแปลไม่ได้ความ ผู้เขียนคิดว่าน่าจะเป็น เวียนาน มากกว่า

ประณามพจน์ด้วยเพราะส่วนประกอบต่างๆ เหล่านี้มักปรากฏร่วมกันเสมอ ทั้งในตำแหน่งต้นเรื่อง (อารัมภกถา) หรือท้ายเรื่อง (อวสานกถา) ซึ่งมีเนื้อหาแยกออกจากส่วนที่เป็นเนื้อเรื่องอย่างชัดเจน

2.2 การประณาม

การประณามหรือการไหว้นั้น ถือเป็นหัวใจสำคัญของบทประณามพจน์ กวีจะยกมือ

ขึ้นทำอัญชลี โดยเปรียบมือที่ยกขึ้นไหว้นั้นเป็นดอกไม้ที่หอม สะอาด บริสุทธิ์ (กล่าวโดยเฉพาะเจาะจงคือดอกบัว เนื่องจากดอกบัวเป็นดอกไม้ศักดิ์สิทธิ์ มีกลิ่นหอม นอกจากจะเป็นสัญลักษณ์ทางจิตวิญญาณในทางศาสนาพุทธและพราหมณ์แล้ว ท่ากระพุ่มมือทำอัญชลีนั้น ยังมีลักษณะเหมือนดอกบัวตูมอีกด้วย) ตัวอย่าง

มหาสมุทรอุษะฐิษฐ์	เสกสรรเทพวิจิตรพิลาศ	อะหังอัญชยมาขวันทนี	ยกกรอัญชลีโอนอภิวาท
ฉัตรชลธารสุมะฐิษฐ์	บุรุษบุรุษษะณณบุรุษ ๖	ดุจกลโกสมปทุมชาติ	กราบไต่บรรบาทยุคล
	(ละอุนิธิ, 1997: 1)	(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)	

ฉัตรชลธาร-	ชลธารชลธาร	ฉัตรฉัตรชลธาร	ทศกรกอบโก	มลมาศวโร	วางบนศิรษา
บุรุษษะฐิษฐ์	บุรุษษะฐิษฐ์	บุรุษษะฐิษฐ์	ดุจรัตน์ปทุม	กระพุ่มมालา	บุษปบุปผา
	บุรุษษะฐิษฐ์ ๖			พร้อมเพียงเกศ	
	(ละอุนิธิ, 2509: 1)			(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)	

ในบทประณามพจน์นั้น กวีได้ไหว้สิ่งต่างๆ ได้แก่ พระรัตนตรัย เทวดาในศาสนาพุทธและเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ ครูอาจารย์ บิดามารดา กษัตริย์ และญาติพี่น้อง ดังนี้

2.2.1 ไหว้พระรัตนตรัย

กวีจะบูชาพระรัตนตรัย คือ พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์เป็นอันดับแรก มีบ้างที่กวีนำบทนมัสการพระรัตนตรัยไปไว้ต่อบททอพระเกียรติพระมหากษัตริย์ ตัวอย่างของบทนมัสการพระรัตนตรัย เช่น

พญอุ้มหิ	ชาวประณิย	ทูลทูลทูลทูล	อัญมยมอภี	วาทวันทนี	กัมกราบศิริขัง
สรวะระอุคค	พญอุ้ม	สรวะระอุคค	สรวะระอุคค	อนันตเสฏฐัง	สรวะระอุคค
	พญอุ้ม			มิเทียบเปรียบปาน	
สรวะระอุคค	พญอุ้ม	พญอุ้ม	สรวะระอุคค	เอกไร้ทุติโย	วรโพธิญาณ
พญอุ้ม	พญอุ้ม	พญอุ้ม	พญอุ้ม	ไตรภพภูมิฐาน	ลูโอวาททาน
				มวลมาภักดี	
พญอุ้ม	พญอุ้ม	พญอุ้ม	พญอุ้ม	สุสาครัง	สุขสมสิริ
พญอุ้ม	พญอุ้ม	พญอุ้ม	พญอุ้ม	พญอุ้ม	พญอุ้ม
				สำเร็จเวรา	
พญอุ้ม	พญอุ้ม	พญอุ้ม	พญอุ้ม	พญอุ้ม	พญอุ้ม
พญอุ้ม	พญอุ้ม	พญอุ้ม	พญอุ้ม	พญอุ้ม	พญอุ้ม
				พญอุ้ม	
พญอุ้ม	พญอุ้ม	พญอุ้ม	พญอุ้ม	พญอุ้ม	พญอุ้ม
พญอุ้ม	พญอุ้ม	พญอุ้ม	พญอุ้ม	พญอุ้ม	พญอุ้ม
				พญอุ้ม	

(พญอุ้ม, 1998: 1-2)

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

ในวรรณคดีเรื่อง **กรุงศรียะ** กวีให้พระพุทเจ้าในฐานะที่ทรงเป็นผู้เลศกว่าผู้ใดในสามโลก ทรงตรัสรู้ธรรมวิเศษและนำมาสั่งสอนสรรพสัตว์ ให้พระธรรม ซึ่งเป็นเสมือนสุวรรณนาวาพาสรพสัตว์ข้ามห้วงโสมสงสารไปยังฝั่ง คือ แดนนิพพาน (ความเปรียบดังกล่าวถือเป็นขนบอย่างหนึ่งในวรรณคดีเขมร) และให้พระสงฆ์ในฐานะที่เป็นผู้ดำรงพระสัทธรรม และนำพระธรรมนั้นมาเผยแผ่

ลักษณะการยกคาถาภาษาบาลี สลับกับคำแปลภาษาเขมรในตัวอย่างข้างต้น เป็นขนบที่สืบทอดจากการแปลคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาจากภาษาบาลีมาเป็นภาษาเขมร เรียกลักษณะดังกล่าวว่า “สมราย” (ศานติ ภัคดีคำ, 2550: 193)

วรรณคดีเรื่อง **มรณมาตา** กวีได้ให้พระรัตนตรัยอย่างละเอียด คือ **ให้อติตพุทธเจ้า ปัจจุบันพุทธเจ้า และอนาคตพุทธเจ้า** ด้วยดังนี้

โธสถประคณ	พระภราดรพิบูล	พระภราดรวิมล	รำลึกพระคุณ	พระตรัสแต่ก่อน	เท่าทนายพสุธา
บุญสมบุญ	เขี้ยวอุษณ	นิทศณ	สืบทอดมรดก	สืบทอดมรดก	นิกคุณพสุธา
บุญสมบุญ			ในปัจจุบัน		
ภราดรภราดร	พระภราดร	พระภราดร	กาลได้ตรัสเสร็จ	ปัญญาธรรมพณ	โปรดสัตว์อนันต์
พระภราดร	พระภราดร	พระภราดร	อเนกสิ่งขยา	ซึ่งเป็นปัญา	จึงลูบามบุญ
พระภราดร			อรหันต์โสดา (บัน)		
พระภราดร	พระภราดร	พระภราดร	บังคมพระพุท	ส่วนอนาคต	สร้างปารมิตา
พระภราดร	พระภราดร	พระภราดร	จะตรัสพันแณ	อเนกสิ่งขยา	แล้วฉันทนา
พระภราดร			พระธรรมปรมาต		
(พระภราดร, 1964: 1-2)			(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)		

ความเปรียบเทียบว่าพระพุทธเจ้ามีมากมายดุจเม็ดทรายในมหาสมุทรทั้งสิ้น ปรากฏในพระสูตรฝ่ายมหายานที่ชื่อ “สังฆกรรมปุณทริกสูตร” นอกจากนี้ก็ยังไหว้พระธรรมทั้งแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ ไหว้พระสงฆ์ผู้เป็นเนื่อนาบุญอันประเสริฐ (อนุตตร ปุณฺณเขตต์ โลกสุชาติ) อีกด้วย

2.2.2 ไหว้เทวดาในศาสนาพุทธและเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์

หลังจากไหว้พระพุทธเจ้าแล้ว กวีได้ไหว้เทวดาในศาสนาพุทธและเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ แสดงถึงการผสมผสานความคิดความเชื่อของทั้ง 2 ศาสนาในสังคมเขมรได้อย่างลงตัว ตัวอย่างเช่น

พระภราดร	พระภราดร	พระภราดร	เทวดา	ทั้งทิศ	โสฬสสวรรค์
พระภราดร	พระภราดร	พระภราดร	พระสุริย์	ดารากร	พระอิศวร
พระภราดร			รุ่งเรือง		
พระภราดร	พระภราดร	พระภราดร	ทั้งพระ	คงคา	คุณยิ่ง
พระภราดร	พระภราดร	พระภราดร	พระพาย	ศร	วิเศษ
พระภราดร			สรรพ		
(พระภราดร, 1966: 1)			(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)		

กวีไหว้เทวดาฝ่ายพุทธและเทพเจ้าฝ่ายพราหมณ์ปะปนกันไป โสฬสสวรรค์ในคำประพันธ์ข้างต้นน่าจะหมายถึง โสฬสพรหม ซึ่งเป็นคติทางฝ่ายพุทธอย่างแน่นอน กวีไหว้พระอิศวรเป็นเจ้า มหาเทพแห่งการทำลายล้าง พระนารายณ์เป็นเจ้า มหาเทพผู้ดำรงรักษาโลก ซึ่งเป็นเทพเจ้าสูงสุดทางฝ่ายพราหมณ์ ไหว้พระอาทิตย์ พระจันทร์ เทพนพเคราะห์ (ดารากร) ผู้ควบคุมดวงชะตาของมนุษย์ ไหว้พระธรณี พระคงคา พระอัคคี และพระพายซึ่งเป็นเทพเจ้าที่คุ้มครองธาตุทั้งสี่ที่สำคัญของโลก และไหว้พระไฟศรหรือท้าววรุณ

นายแห่งภูตผีปีศาจทั้งหลาย ซึ่งเป็นโลกบาลทางทิศเหนือ (โลกบาลตนนี้กล่าวตรงกันทั้งศาสนาพุทธและพราหมณ์) การไหว้ท้าวภูเวรนี้ น่าจะเป็นเพราะกวีต้องการให้ท่านช่วยปกป้องคุ้มครองให้รอดพ้นจากภัยอันตรายอันเกิดจากภูตผีปีศาจทั้งปวง

2.2.3 ไหว้ครูอาจารย์

บทประณามพจน์ในวรรณคดีเขมร ส่วนใหญ่กวีนิยมไหว้ครูอาจารย์ก่อนที่จะไหว้บิดามารดา ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่า กวีเห็นถึงความสำคัญของวิชาความรู้ ซึ่งครูเป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทให้ เพราะถ้าไม่มีวิชาความรู้ กวีก็ไม่สามารถแต่งหนังสือได้ ตัวอย่างของการไหว้ครูอาจารย์ เช่น

ยอผู้ครูครู	ครูลลลลลลลล	ประเสริฐประเสริฐ	บังคมคุณครู	คุณอนรรฆมอยู่	อบรมสอนศิษย์
ประเสริฐประเสริฐ	ลลลลลลลล	ประเสริฐประเสริฐ	เปรียบให้ปรากฏปรากฏ	มากหลายประสิทธิ์	ศีลธรรมขอบเขต
	ยอคุณคุณ			ละบาปนา	

(มรณมสา, 1966: 2) (แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

2.2.4 ไหว้มารดาบิดา

กวีไหว้มารดาบิดา ผู้ให้กำเนิดชีวิต ดังปรากฏในวรรณคดีเรื่อง มรณมาตา ดังนี้

ยอคุณคุณ	ครูประเสริฐ	ประเสริฐประเสริฐ	เหตุอันฉันนี้	พระคุณค่าเข้า	สรรพทินทิวา
ลลลลลลลล	ยอคุณคุณ	ยอคุณคุณ	นึกคุณประธาน	แท้มีกรุณา	มารดาบิดา
				ซึ่งมีคุณยิ่ง	

(มรณมสา, 1964: 2) (แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

ในวรรณคดีเรื่อง เจ้ากาบกลัวย ก็ปรากฏการไหว้มารดาบิดาด้วย ดังนี้

ยอคุณคุณ	ครูประเสริฐ	ประเสริฐประเสริฐ	ข้าขอบังคม	ครูประเสริฐ	สั่งสอนอักษร
ยอคุณคุณ	ยอคุณคุณ	ยอคุณคุณ	ให้บวชสั่งสอน	บอกข้อธรรม	บึงคมมารดา
				บิดาพี่ใหญ่	

(มรณมสา, 1966: 2) (แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

กวีไหว้มารดาก่อนบิดา แสดงว่ากวีให้ความสำคัญแก่มารดามากกว่าบิดา เนื่องจากเป็นธรรมดาที่บุตร ธิดามักใกล้ชิดสนิทสนมกับผู้เป็นมารดามากกว่าบิดา เพราะนอกจากมารดาจะเป็นคนอุ้มท้องแล้ว สังคมเขมรยังมอบหน้าที่อบรมเลี้ยงดูบุตรธิดาให้แก่มารดาด้วย ขณะที่ผู้เป็นบิดาต้องออกไปทำงานนอกบ้าน หาเงินมาเลี้ยงดูครอบครัวให้เป็นสุข จึงไม่ค่อยได้ใกล้ชิดบุตรธิดานัก

เหตุผลอีกประการหนึ่งที่สนับสนุนว่า กวีให้ความสำคัญแก่มารดามากกว่าบิดา เนื่องจากคำทั้ง 2 คำนี้สามารถสลับตำแหน่งกันได้ โดยไม่มีผลกระทบต่อการส่งสัมผัสในฉันทลักษณ์แต่อย่างใด เพราะเป็นคำที่ลงท้ายด้วยสระอาเหมือนกันทั้งคู่ หากแต่กวีก็เลือกที่จะกล่าวถึงมารดาก่อนเสมอ

2.2.5 ไหว้กษัตริย์

วรรณคดีเขมรหลายเรื่องให้ความสำคัญกับการขอพระเกียรติพระมหากษัตริย์ เช่น เรื่อง **ทิพย์สังวาล** กวีเปิดเรื่องด้วยบทพรรณนาความงามของบ้านเมือง เพื่อแสดงพระเกียรติยศของเจ้าผู้ครองนคร ส่วนวรรณคดีเรื่อง**หอยสังข์** นั้นกวีกล่าวขอพระเกียรติ พระบาทสุริโยพรรณ ซึ่งเป็นกษัตริย์ในสมัยนั้น ด้วยบทกาคดีถึง 18 บท ก่อนที่จะนมัสการพระรัตนตรัย ซึ่งกวีกล่าวพรรณนาคุณเพียง 4 บท เท่านั้น

ในวรรณคดีเรื่อง **พระชินวงศ์** กวีกล่าวถึงพระราชกรณียกิจของพระทริภุชราคามาไว้ในบทประณามพจน์ ทั้งที่พระราชกรณียกิจดังกล่าวไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแต่งวรรณคดีเรื่องนี้เลย คือ ทรงบริจาคทรัพย์เพื่อสร้างถนนให้แก่ประชาชน

ประจาลจตุรกุญ	ประจาลละลาฉะ	เศสธวัชไชย	ประทานทรัพย์	ประทานโภชนา	ทุกทุกวันนี้
เชษฐพระภคจตุรกุญ	อัฐมหารัชมัง	ฉัตรชัยอัฐ	ออกพระราชทรัพย์	ช่วยราษฎรถ้วนทั่ว	ซื้อหินมากมาย
	บุษเชษฐาอัฐ	๖		เตรียมทำเป็นถนน	
(พระนิพนธ์, 1964: 1)				(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)	

พระมหากษัตริย์ผู้ทรงธรรม เป็นผู้สมควรได้รับการกราบไหว้บูชา การที่กวีบูชาบุคคลที่ควรบูชา จึงถือเป็นอุดมมงคลอย่างยิ่ง ส่วนผลในทางการเมืองนั้น การที่กวีบูชากษัตริย์ ผู้มีอำนาจสูงสุดในแผ่นดิน ย่อมทำให้กวี ซึ่งมีฐานะเป็น “ข้าแผ่นดิน” ได้รับการอุปถัมภ์ และคุ้มครองจากกษัตริย์ผู้เป็น “เจ้าแผ่นดิน” อีกด้วย

2.3 บอกนามกวีผู้แต่ง

ส่วนประกอบสำคัญประการหนึ่งของบทประณามพจน์ในวรรณคดีเขมร คือ การบอกนามกวีผู้แต่ง วิธีการบอกนามกวีในวรรณคดีเขมรทำได้ 2 วิธี คือ วิธีที่ 1 การบอกนามตรงๆ และวิธีที่ 2 การบอกนามโดยใช้วิธีแจกลูกคำ ตัวอย่างของการบอกนามกวีตรงๆ เช่นที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่อง โศกกุลกุมาร ดังนี้

ละลาษะ	ละลาษะฉะลิฉะ	ฉัตรชัยอัฐ	นาโมมะยา	นางนามชะตา	ออกญาพระคลัง
ฉัตรชัยอัฐ	ฉัตรชัยอัฐ	ฉัตรชัยอัฐ	ครุ่นคิดกาพย์กวี	พากย์พจน์ไว้ตั้ง	เป็นเกียรติอยู่ยัง
	ฉัตรชัยอัฐ	๖		สืบพระศาสนา	
(เรศสุริโยพรรณ, 1966: 3)				(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)	

“นาโมมะยา” แปลว่า นามของข้าพเจ้า “นาง” เป็นชื่อเดิมของกวี ส่วน “ออกญาพระคลัง” เป็นตำแหน่งทางราชการ

ส่วนวิธีที่ 2 การบอกนามผู้แต่งโดยวิธีแจกลูกคำ กวีจะนำพยัญชนะ สระ มาผสมกันทีละตัวจนกลายเป็นชื่อตน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ครูสภะร่ำเรียนวิชา

เรียนวิชาประคองเรือ

ฉนวนธาร ส ๗๗๖๖๖ ๖

ฉนวนธาร ส ๗๗๖๖๖ ๖

(ผู้แต่ง, 2003: 1)

จิตเขียนพร้อมเทียบพราบร่าย

จึงท่ายประกอบนับเรียงไป

ลากแขน ส ศัพท์ประกอบ ม

บังเอิญเห็น ส จึงถูกควร

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

กวีบอกนามโดยวิธีแจกลูกคำ คือ “ส” บังด้วยสระโอ ซึ่งเขมรเขียนโดยใช้รูป o-a มีตัว “ม” เป็นตัวสะกด เมื่อนำมาประสมกันจึงเป็นคำว่า “โสม” ซึ่งเป็นชื่อของผู้แต่งวรรณคดีเรื่องตุมเตียว

หลังจากที่บอกชื่อเสียงเรียงนามแล้ว กวีเขมรมักจะต่อด้วยการบอกประวัติของตนโดยย่อเสมอ

2.4 บอกประวัติผู้แต่งโดยสังเขป

ในวรรณคดีเรื่องเจ้าสรุโตเบจ (เจ้ากาบกล้วย) กวีได้เล่าประวัติของตนไว้ ดังนี้

ฉิษฐ์เขล	รณรณรณ	อิทธิยธรร	พ่อแม่เมตตา	เอ็นดูกรุณา	เลี้ยงดูจนใหญ่
ฉนวนธาร	ฉนวนธาร	ฉนวนธาร	ได้ยี่สิบปีปลาย	แล้วท่านไม่ให้	อยู่เล่นเรื่อยไป
	ฉนวนธาร	ฉนวนธาร		เหลวไหลเลยหนา	
ฉนวนธาร	ฉนวนธาร	ฉนวนธาร	จึงนำข้าพเจ้า	ลีลาจรเต้า	จากเรือนอาตมา
ฉนวนธาร	ฉนวนธาร	ฉนวนธาร	มาให้บวชอยู่	บ้านนอกชอกนา	วัดนั้นชื่อว่า
	ฉนวนธาร	ฉนวนธาร		“เกาะริสเชยชุก” [...]	
ฉนวนธาร	ฉนวนธาร	ฉนวนธาร	เป็นเจ้าชีวิต	บรมบพิตร	พระเจ้าจักรี
ฉนวนธาร	ฉนวนธาร	ฉนวนธาร	พระมกุฎจอมพงศ์	ธ ทรงทราบที่	ตัวของข้านี้
	ฉนวนธาร	ฉนวนธาร		เป็นช่างฉลาดฉลุ	
ฉนวนธาร	ฉนวนธาร	ฉนวนธาร	ทรงมีโองการ	กับพระกานญา	ในช่างฉลุ
	ฉนวนธาร	ฉนวนธาร		(กระดาษทอง)	
ฉนวนธาร	ฉนวนธาร	ฉนวนธาร	ให้เอาฉลุไป	สั่งสอนฝึกหัด	ไว้เป็นช่างสำหรับ
	ฉนวนธาร	ฉนวนธาร		ในพระราชการ	
	ฉนวนธาร	ฉนวนธาร		(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)	

กวีเล่าประวัติของตนโดยสังเขปว่า บิดามารดาได้เลี้ยงดูจนเติบโตพออายุครบบวช บิดามารดา ก็พาไปบวชที่วัดเกาะริสเชยชุก บวชอยู่ได้ไม่นานก็สึกออกมาเป็นช่างฉลุ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ทรงมีพระกระแสรับสั่งให้พระกานญาฯ ไปนำตัวกวีท่านนี้เข้ามาฝึกหัดวิชาช่างฉลุกระดาษเงินกระดาษทอง แล้วรับราชการอยู่ในพระบรมมหาราชวัง

2.5 บอกวัตถุประสงค์ในการแต่ง

จุดประสงค์หลักในการแต่งหนังสือของกวีเขมร คือ เพื่อสืบอายุพระศาสนา เนื่องจากวรรณคดีเขมรส่วนใหญ่มีที่มาจากพระพุทธศาสนา เช่น กากี โภคกุลกุมาร เป็นต้น และการสืบอายุพระพุทธศาสนาตัวเอง ถือเป็นการสร้างบุญบารมีอันยิ่งใหญ่ ประเด็นที่น่าสนใจคือ วรรณคดีที่ไม่ได้มีที่มาจากพระพุทธศาสนา กวีได้ระบุว่าแต่งขึ้นเพื่อสืบศาสนาเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อให้ได้รับอานิสงส์จากการแต่งหนังสือ ดังนี้

ธวเรธอสมัญญะเรปุระภรณ์ **อุทธะวณณญะบุษะภะ** จารแจ้งสำแดงดริบรยาย ไว้เป็นเครื่องสดับในศาสนา
สมุชเชิทธะฐะอัมมัญญะ **ฉะปุระสมัญญะอุฏฐะ** ๖ ขอยกรรณจนนัมสการ ถึงพระสัมมาสัมพุทธัสสะ
 (จุลละ, 2003: 2) (แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

เห็นได้ชัดว่า กวีเขมรเขียนวรรณคดีขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อสืบอายุพระพุทธศาสนา ทั้งที่เนื้อหาของวรรณคดีเรื่องตมเตียนนั้น เป็นเรื่องรักๆ ใคร่ๆ และได้มีที่มาจากพระพุทธศาสนาเลย ผู้เขียนสันนิษฐานว่าอาจเป็นเพราะ แนวคิดหลักในวรรณคดีเขมนั้น ส่วนใหญ่เป็นการแสดงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น เรื่องกรรม เรื่องไตรลักษณ์ เป็นต้น หรือกวีอาจต้องการให้เกิดอานิสงส์จากการแต่งหนังสือก็เป็นได้ ถ้าไม่เขียนขึ้นเพื่อพระพุทธศาสนา ก็เกรงว่าจะไม่ได้บุญ

2.6 บอกที่มาของเรื่องที่แต่ง

วรรณคดีเรื่อง กากี กวีบอกที่มาของเรื่องที่แต่งว่า

ศุระปุระยะชาลิ **ธอธะบณณ** **ธิฐะทาวะชะธะ** ในหำร้อยชาติ ผูกเป็นบทบาท กิจกาพย์จ่ายแจ้ง
อุทธะวณณ **โธธะอัมมัญญะ** **อุฏฐะ** ไว้เป็นเครื่องต่อ แต่งต่อยาวนาน ให้เหล่ากมรเตง
ธะชาลิฉะชาล ๖. ขนชาติรู้สถาน
 (ทลล, 1997: 1) (แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

กวีกล่าวว่า ที่มาของเรื่องกากีนั้นมาจากชาดก 500 เรื่อง (นิบาตชาดก) ซึ่งที่มาของเรื่องกากีนั้นมาจากชาดกที่ชื่อ “กากกิดชาดก” และ “สุสันธิชาดก” ขณะที่วรรณคดีหลายเรื่องเป็นชาดกนอกนิบาต กวีก็อ้างว่ามาจากนิบาตชาดก เช่นเรื่อง พุทธิเสน นางกงรี เป็นต้น กวีได้กล่าวถึงที่มาไว้ดังนี้

บณณอุทธะ **ธะชาลิ** **สณณะบุษะ** พระตรัสไว้ใน เป็นบาลีไซ้ เครื่องสดับสัตว์ผอง
อุฏฐะ **ธะชาลิ** **สณณะ** ฉันทจึงแปลจาก บาลีพระพร้อง ตามโดยท่านอง
โธธะ ๖ ในพุทธฎีกา
 (อุฎฐะ, 1986: 1) (แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

กวีอ้างว่า วรรณคดีเรื่องนี้ถ่ายถอดมาจากพระโอรสของพระพุทธเจ้า (พุทธภิกขา) ทั้งที่เรื่องพุทธเสนนี้มาจากปัญญาสชาดก ซึ่งแพร่หลายอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การอ้างพระพุทธรูปเจ้านั้น ทำให้วรรณคดีมีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น และทำให้เกิดความคิดที่ว่า การสร้างและเสพวรรณคดีเรื่องนี้เป็น “บุญ”

สุริยทนต์สุริย ๖ เราช	อูละลาละละละลลลลลล	เพราะกาลในวันแรมหกค่ำ	บรรจบข้างแรมเดือนเก้าปล้น
บดลลลลลลลลลลลลลล	ละลลลลลลลลลลลลลล	บรรดาผองชนชายหญิงนั้น	ไปพึ่งน้ำใจภักดีขับล่านา
ละลลลลลลลลลลลลลล	ลลลลลลลลลลลลลล	อยู่ในที่หมู่บ้านไทรระยอง	เหล่าจันทวนผองครบถ้วนล้า
ลลลลลลลลลลลลลล	ลลลลลลลลลลลลลล	ทำบุญชวนน้ำใจมาขับล่า	จากเรื่องพระโคกับพระแก้ว
ลลลลลลลลลลลลลล	ลลลลลลลลลลลลลล	กระผมได้เข้าไปพึ่งซัด	กลับมาบ้านจำได้หมดแล้ว
ลลลลลลลลลลลลลล	ลลลลลลลลลลลลลล	แล้วฉันนึกถึงบุญคุณพระแก้ว	มาช่วยจำแจวคราวนี้สักที

(พระโศภะ พระโศภะ, 1952: 1) (แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

วรรณคดีเรื่องพระโค พระแก้วนั้น กวีบอกไว้ชัดเจนว่า มีที่มาจากการไปพึ่งน้ำใจขับล่า แสดงว่าวรรณคดีเรื่องนี้ เดิมเป็นวรรณคดีมุขปาฐะมาก่อน และคงเป็นเรื่องที่มีชื่อเสียงแพร่หลายอยู่ในสังคมเขมรพอสมควร ก่อนที่กวีจะนำเค้าเรื่องมาแต่ง จนกลายเป็นวรรณคดีลายลักษณ์ในภายหลัง

2.7 บอกศักราชที่แต่ง

การบอกศักราชในวรรณคดีเขมรมีวิธีการบอกคือ บอกศักราช (พุทธศักราช มหาศักราช จุลศักราช เป็นต้น) บอกวัน เดือนทางจันทรคติ ปีนักษัตร (ชวด ฉลู ขาล ... ฤน) ข้างขึ้น / ข้างแรม รวมทั้งฤดูกาล ดังนี้

พระพุทธรูปพระศาสนา	ลลลลลลลลลลลลลล	พระพุทธรูปพระศาสนา	อดิกันดาล่วงเลยล่อง
ลลลลลลลลลลลลลล	ลลลลลลลลลลลลลล	สองพันสี่ร้อยสี่สิบสอง	ผ่านไปแล้วโดยคนนา
ลลลลลลลลลลลลลล	ลลลลลลลลลลลลลล	หมันตฤดูขึ้นสิบค่ำ	มิดลลลลลลลลลลลลลล
ลลลลลลลลลลลลลล	ลลลลลลลลลลลลลล	ปีฤน เอกศก โดยเวลา	ลลลลลลลลลลลลลล

(ลลลลลล, 1997: 3) (แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

วรรณคดีเรื่อง สรรพสิทธิ นี้ กวีระบุไว้ในบทประณามพจน์อย่างชัดเจนว่า แต่งขึ้นในปีพุทธศักราช 2442 ช่วงฤดูหนาว ขึ้น 10 ค่ำ เดือนอ้าย (ราวเดือนธันวาคม) วันอังคาร เอกศก ปีฤน เวลาเย็น

2.8 คำอธิฐานของกวี

ประณามพจน์ในวรรณคดีเขมร มักมีส่วนที่เป็นคำอธิฐานของกวี เช่น

เข็มนิ้วเดียวสละ	พระหฤธธสละ	พระสวณสวณ	เรารู้เพราะว่า	พระองค์เทศนา	โปรดชนสรรพสถาน
เลียบอุ้งระอ	ธรรมาธิธ	สวณธธสวณ	ฉันจึงร้อยกรอง	ทำนองนิทาน	ขอเทพทุกสถาน
	สวณธธสวณ ๒			ช่วยช่วย	
หฤธอุ้งสวณ	ธธธธธธ	พระสวณธธ	อัญมยมขอพร	เทพทศนิกร	อุปถัมภ์รักษา
สวณธธสวณ	สวณธธสวณ	สวณธธธธ	สวรรณโสฬสพรหม	ร้องขอช่วย	ขอเดชเจษฎา
	ธธธธธธ ๒			ภิรมย์ฤทธิ	
สวณธธสวณ	สวณธธสวณ	พระสวณธธ	ขอเดชขอกุศล	ขอช่วยขอขน์	นั้นมาเพียงที่-
ธธธธธธ	ธธธธธธ	สวณธธธธ	มาขุนานพัน	บริบูรณ์บาร์มี	สุขสัมฤทธิ
	ธธธธธธ ๒			ได้จุปรารภ	
อุ้งสวณธ	พระสวณธธ	ธธธธธธ	ข้าขอพรจาก	อินทราธิราช	สถิตสถานสวรรณ
สวณธธธธ	ธธธธธธ	พระสวณธธ	ขอช่วยพากเพียร	จำเริญเจษฎา	คลาดจากโรค
	ธธธธธธ ๒			ชราพยาธิ	

(สุริยธธธธ, 1998: 2) (แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

กวีอิฐฐานขอให้เหล่าเทวดาทั้งในเทวโลก และพรหมโลก ช่วยดลบันดาลให้ตนมีสุขภาพพลานามัยแข็งแรง สมบูรณ์ อายุยืนยาว เหตุที่กวีอิฐฐานเช่นนี้ อาจเนื่องมาจากการแต่งหนังสือขนาดยาวนั้น ต้องใช้เวลาและพละกำลังทั้งทางร่างกายและสติปัญญาอย่างมาก การมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง อายุยืนยาวจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง

สวณธธธธ	ธธธธธธ	ธธธธธธ	ขอถึงครรลอง	ในนักปราชญ์ผอง	แต่โบราณไซ้
สวณธธธธ	ธธธธธธ	สวณธธธธ	ขอทันทุทอุปบาท	สรรพชาติใกล้ไกล	ขอเทพทั้งหลาย
	ธธธธธธ ๒.			ช่วยช่วย	

(ธธธธธธ, 1966: 4) (แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

ในวรรณคดีเรื่อง โศกกุลกุมาร กวีอิฐฐานขอให้ได้ทันพระพุทธรูปเจ้าพระองค์ใดพระองค์หนึ่งในอนาคต และขอให้ทวยเทพทั้งหลายช่วยให้พรตนด้วย

2.9 คำร้องขอของกวีขอให้ช่วยแก้ไขข้อผิดพลาดในงาน

ประณามพจน์ ในส่วนของคำร้องขอของกวีขอให้ช่วยแก้ไขข้อบกพร่องในงานที่พบในวรรณคดีเขมร เช่น

มฺยรฺกฺธอธวตถนล	มฺยลยลยวญฺ	มฺยลยลยลย	หนึ่งเกรงท่านหนา	แท้มีปัญญา	ขอช่วยท่าน-
มฺยรฺกฺธอธว	มฺยลยลยลย	มฺยลยลยลย	บำรุงต่อไป	ผิดถูกแต่ไว้	อย่าคิดียูก
	มฺยลยลยลย	มฺยลยลยลย		แก้ว่าโน้นนี้	
มฺยลยลยลย	มฺยลยลยลย	มฺยลยลยลย	หัวเราะหัวใคร	เยาะเย้ยไยไพ	เกรงเกิดกรรมกาย
มฺยลยลยลย	มฺยลยลยลย	มฺยลยลยลย	คำตรงไหนผิด	ลบเถอะอย่าเสียตาย	ให้งามเฉิดฉาย
	มฺยลยลยลย	มฺยลยลยลย		ได้บุญเหมือนกัน	

(เชวโรธยลย, 1966: 5-6) (แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

กวียอมรับว่า ตนไม่ใช่ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถมากที่สุด มีผู้ที่รู้มากกว่าความสามารถยิ่งกว่าตน ดังนั้น กวีจึงขอให้ท่านเหล่านั้น ช่วยแก้ไขข้อบกพร่องในงาน เพราะถือเป็นการสร้างบุญบารมีอย่างหนึ่ง ดีกว่าที่จะเยาะเย้ยดากกลาง ซึ่งเป็นการก่อบาปกรรม

มฺยลยลยลย	มฺยลยลยลย	ขอทั้งอินทร์พรหมพวกเทวดา	ขอท่านเมตตาช่วยร่าง
มฺยลยลยลย	มฺยลยลยลย	ขอแก้คำโคลงให้ถูกต้อง	ขอทรงอย่าเมินเฉยเลย
มฺยลยลยลย	มฺยลยลยลย	ขอให้เทพารักษ์ผู้มีฤทธิ์	มาช่วยตรึงดออย่าเฉยเมย
มฺยลยลยลย	มฺยลยลยลย	อย่าให้สูญหายเรื่องนี้เลย	ต่อไปรุ่นหลังได้รู้

(ประเศ ฐระธะ, 1952: 1) (แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

เช่นเดียวกับวรรณคดีเรื่อง พระโค พระแก้ว ที่กวีได้ร้องขอให้บรรดานักปราชญ์ทั้งหลายช่วยแก้ไขข้อบกพร่องในงานของตน นอกจากนี้กวียังได้ร้องขอให้เหล่าเทพเจ้าทั้งหลายช่วยแก้ไขข้อบกพร่องในงานของตนด้วย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกวีอาจเข้าไม่ถึงทิพยภาวะในงานวรรณคดี ด้วยเกินวิสัยที่มนุษย์ธรรมดาจะทำได้ จึงต้องอาศัยเทพเจ้าผู้มีความเป็นทิพย์ ให้ช่วยนำตนไปสู่สภานั้น

3. บทสรุป

บทประณามพจน์ในวรรณคดีเขมร ปรากฏได้ทั้งในตอนต้นเรื่องและท้ายเรื่อง ประกอบด้วยเนื้อหาสำคัญ 9 ส่วน ซึ่งวรรณคดีเขมรแต่ละเรื่องนั้น อาจมีครบทั้ง 9 ส่วนหรือไม่ก็ได้ จากวรรณคดีที่นำมาศึกษาทั้งหมด ทำให้เห็นถึงขนบการประณามพจน์ในวรรณคดีประเภทสาตราแปลงของเขมรในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18-19

1) ประณามพจน์พากย์บาลี ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นปราชญ์ของกวีเขมร และเพื่อให้วรรณคดีเล่มนั้นมีลักษณะเป็นวรรณคดีศาสนา ปรากฏในวรรณคดีเรื่อง โภคกุลกุมาร มรณมาตา และสรรพสิทธิ

2) บทไหว้ เช่น บทนมัสการพระรัตนตรัย ไหว้เหล่าเทวดาในศาสนาพุทธและเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ ไหว้มารดา บิดา ครูอาจารย์ เป็นต้น แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้มีคารวะธรรมของกวี ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีงาม ส่วนนี้จะปรากฏในวรรณคดีแทบทุกเรื่อง ได้แก่ เรื่องโกศกกุลกุมาร สรรพสิทธิ์ ตุมเตียว ทิพย์สังวาล เจ้ากาบกล้วย สังข์ศิลป์ชัย กรุงศุภมิตรและพระสุธน เป็นต้น ส่วนนี้ถือเป็นส่วนสำคัญในบทประณามพจน์

กวีแสดงความมีตัวตนของกวี ในส่วนที่ 3 และ 4 คือ 3) การบอกนามกวีผู้แต่ง ซึ่งมีทั้งที่บอกนามตรงๆ กับบอกนามโดยวิธีแจกลูกคำ วรรณคดีที่มีการบอกนามผู้แต่ง ได้แก่ เรื่องโกศกกุลกุมาร กาภิ มรณมาตา สรรพสิทธิ์ ตุมเตียว เจ้ากาบกล้วย กรุงศุภมิตร และพระโคพระแก้ว และ 4) การบอกประวัติของกวีผู้แต่งวรรณคดีเรื่องอื่นๆ โดยสังเขป ปรากฏในวรรณคดีเรื่องกาภิ มรณมาตา ตุมเตียว และเจ้ากาบกล้วย การตระหนักในตัวตนของกวีปรากฏชัดในวรรณคดียุคนี้มากกว่าในวรรณคดีโบราณ ซึ่งจะไม่พบลักษณะดังกล่าวในวรรณคดีเขมรในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 16-17 เลย

กวีได้ให้ความสำคัญแก่ผลงานวรรณคดีที่ตนได้สร้างขึ้นในส่วนที่ 5-7 คือ 5) การบอกถึงวัตถุประสงค์ในการแต่ง ว่าเป็นไปเพื่อการสืบอายุพระพุทธศาสนา พบในวรรณคดีเรื่องโกศกกุลกุมาร กาภิ มรณมาตา ตุมเตียว และกรุงศุภมิตร 6) การบอกที่มาของเรื่องที่แต่งว่า มาจากแหล่งใด พบในวรรณคดีเรื่องสรรพสิทธิ์ เจ้ากาบกล้วย กรุงศุภมิตร และพระโคพระแก้ว และ 7) การบอกศักราชที่แต่งหนังสือ ปรากฏในวรรณคดีเรื่องโกศกกุลกุมาร กาภิ มรณมาตา สรรพสิทธิ์ ตุมเตียว เจ้ากาบกล้วย กรุงศุภมิตร และพระโค พระแก้ว

ส่วนที่ 8 และ 9 เป็นส่วนที่แสดงให้เห็นถึงความมั่งหวังของกวี ในส่วนที่ 8) เป็นคำอธิษฐานของกวี เมื่อการแต่งหนังสือเป็นบุญใหญ่อย่างหนึ่ง กวีจึงร้องขอสิ่งตอบแทนจากการสร้างบุญนั้น พบในวรรณคดีเรื่องโกศกกุลกุมาร มรณมาตา ตุมเตียว เจ้ากาบกล้วย และกรุงศุภมิตร และส่วนที่ 9) เป็นคำขอให้นักปราชญ์ช่วยแก้ไขข้อผิดพลาดในงานของตน ซึ่งเป็นการแสดงถึงความเป็นผู้ไม่มัวหังการของกวีเขมร ยินดีที่จะให้ผู้รู้มากกว่า ตรวจสอบแก้ไข ปรากฏในวรรณคดีเรื่องมรณมาตา เจ้ากาบกล้วย กรุงศุภมิตร และพระโค พระแก้ว

ส่วนต่างๆ ทั้ง 9 ส่วนนี้ ปรากฏในวรรณคดีแต่ละเรื่องไม่เท่ากัน วรรณคดีบางเรื่องปรากฏส่วนประกอบสำคัญทั้ง 9 ส่วนครบถ้วน ขณะที่วรรณคดีบางเรื่องอาจปรากฏเพียงบทไหว้หรือบทนมัสการแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น การระบุชื่อวรรณคดีที่ปรากฏส่วนประกอบดังกล่าวมาแล้วนี้ ก็เพื่อยืนยันว่า สิ่งที่พบนั้นเป็นชนบจริงๆ บางตัวอย่างที่พิเศษออกไป คือพบเพียงตัวอย่างเดียว เช่น การไหว้ญาติพี่น้องที่เลี้ยงดูมาในวรรณคดีเรื่องมรณมาตา ก็จะไม่ถือว่าเป็นชนบ และไม่นำมากล่าวไว้ในบทความชิ้นนี้

ประณามพจน์ ทำให้ผู้เขียนเกิดกำลังใจที่จะสร้างสรรค์วรรณคดีอันทรงคุณค่า เป็นการ “บอกกล่าว” ว่าสิ่งที่ตนได้ทำนั้นเป็นบุญใหญ่ ย่อมมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาอนุโมทนาในบุญกุศล คุ่มครองป้องกันภัย และประสิทธิ์พรให้แก่กวี ในส่วนของผู้อ่านนั้น ประณามพจน์ในวรรณคดีบางเรื่อง ช่วยให้ผู้อ่านทราบว่ากำลังอ่านเรื่องอะไร มีที่มาจากแหล่งใด และใครเป็นผู้เขียน

ประណาพจน์ จึงเป็นขนบสำคัญในวรรณคดีเขมร ที่ทั้งผู้สร้างและผู้เสพวรรณคดีต่างเห็นพ้อง
ว่าดี เป็นเสมือนหน้า “ค่าน้ำ” ที่หนังสือแต่ละเล่มไม่อาจจะละเลยได้

เอกสารอ้างอิง

ศานติ ภัคดีคำ. 2550. “ศาสตร์าแลง: วัฒนธรรมทางวรรณศิลป์ พัฒนาการ และความสัมพันธ์กับ
วัฒนธรรมเขมร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทชั้นปีที่ ๓ สาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เกร์. 1952. *เกร์*. กรุงเทพฯ: บล๊อคการพิมพ์-พิมพ์.

เกร์, *เกร์*. 1998. *เกร์*. กรุงเทพฯ: บล๊อคการพิมพ์-พิมพ์.

เกร์. 1961. *เกร์*. กรุงเทพฯ: บล๊อคการพิมพ์-พิมพ์.

เกร์, *เกร์*. 1997. *เกร์*. กรุงเทพฯ: บล๊อคการพิมพ์-พิมพ์.

เกร์. 1-5. 2506. *เกร์*. กรุงเทพฯ: บล๊อคการพิมพ์-พิมพ์.

เกร์. 1986. Paris: CEDORECK.

เกร์. 1997. *เกร์*. กรุงเทพฯ: บล๊อคการพิมพ์-พิมพ์.

เกร์. 1966. *เกร์*. กรุงเทพฯ: บล๊อคการพิมพ์-พิมพ์.

เกร์. 1966. *เกร์*. กรุงเทพฯ: บล๊อคการพิมพ์-พิมพ์.

เกร์. 2509. *เกร์*. กรุงเทพฯ: บล๊อคการพิมพ์-พิมพ์.

เกร์. 2003. *เกร์*. กรุงเทพฯ: บล๊อคการพิมพ์-พิมพ์.

เกร์. 1964. *เกร์*. กรุงเทพฯ: บล๊อคการพิมพ์-พิมพ์.

เกร์. 1964. *เกร์*. กรุงเทพฯ: บล๊อคการพิมพ์-พิมพ์.